پارسەنگی ئەگەری کردنەوەی بارەگای حەماس لە عێراق

(خوێندنەوەیەکی ستراتیژییانە بۆ لێکەوتەکانی لەسەر بەغدا و هەولێر)

پرۆفیسۆر دکتۆر سەردار قادر محیەدین، شارەزا لە یاسای دەستووری و دیپلۆماسییەتی قەیران

فەڵەستینییەکان و حەماس؛ دوو کەیسی جودا لە عێراق

دوای دروستکردنی دەوڵەتێک بۆ جوولەکەکانی دونیا لە فەڵەستین لە ساڵی 1948، ئیدی فەڵەستینییەکان لەژێر زەبروزەنگدا دەستیان بە پرۆسەی کۆچ بۆ ناوەوە و دەرەوەی وڵاتەکەیان کرد. جوولەکەکان پرەنسیپی وڵاتێکی بێگەل (فەڵەستین) و گەلێکی بێوڵات (جوولەکەکان)یان جێبەجێ کرد. یەکێک لەو وڵاتانەی کە پەنایان بۆ برد، عێراق بوو. پرۆسەی کۆچکردن بەرەو وڵاتی عێراق هەر لە ساڵی 1948 – 2003 بەردەوام بوو. بەپێی داتاکانی کۆمیسیۆنی کاروباری پەنابەران: تا ساڵی 2003 نزیکەی 34 هەزار هاووڵاتیی فەڵەستینی لە عێراق هەبوون، بەڵام ئەو ژمارەیە دوای ڕووخانی ڕژێمی بەعس، کەم بووەوە بۆ نزیکەی 13 هەزار؛ لەناویشیاندا پشکی هەرێمی کوردستان لەو ژمارەیە تەنیا 562 کەسە. هەرچەندە وڵاتی عێراق هەر لە مێژووی خۆیدا یەکێک نەبووە لەو وڵاتانەی کە پەسەندی ڕێککەوتننامەی جنێڤی ساڵی 1951 کردبێ کە تایبەتە بە پاراستنی پەنابەران و، هەرگیز فۆرمێکی یاسایی نەبەخشیوەتە فەڵەستینییەکان، بە ئێستایشەوە. هەر بۆیە ئەوان بێجگە لە پەنابەر هیچ سیفەتێکی دیکەیان نییە. پەنابەرانی فەڵەستینی هەموویان شوێنکەوتووی ئایینی ئیسلام نین، بەڵکوو هەندێ شوێنکەوتووی ئایینی مەسیحیشیان تێدایە؛ بەڵام ڕێژەیان زۆر کەم بوو و لەوانەیە ئێستا بەهۆی گوشاری ڕەوەتە شیعییەکانەوە دوای 2003 کەسیان لە عێراق نەمابێ.

پەنابەرە فەڵەستینییەکان هیچ پەیوەندییەکی فەرمی یان شوێنکەوتەیی سیاسییان لەگەڵ حەماس نەبووە، بەڵکوو نەک هەر ئەوەیش، هیچ ڕێکخراو یان حزبێکی سیاسی، بەفەرمی بارەگا و ڕێکخستنی لەناویاندا نەبووە؛ کە ئەو بارودۆخەی ئێرە لەوەی کە لە لوبنان هەیە جودایە. هیچ کاتێکیش نەمابیستووە لایەنێکی فەڵەستینی هەوڵی کردنەوەی بارەگای لە عێراق دابێ. کەواتە کەیسی پەنابەرانی فەڵەستینی لە کەیسی حەماس لە عێراق جودایە؛ بەڵام بە کردنەوەی بارەگای حەماس لە بەغدا، دەبنە یەک کەیس و هەمان ئەزموونی ئوردن دوبارە دەبێتەوە.

بزووتنەوەی بەرهەڵستکاری ئیسلامیی فەڵەستین کە ناسراوە بە حەماس، وەک کیانێکی سیاسیی چەکدار، دەگەڕێتەوە بۆ مانگی دێسەمبەری ساڵی 1987، بەڵام ناوەکەی لە مانگی یەنایەری ساڵی 1988 بەفەرمی ڕاگەیەنرا. بنەچەی حەماس دەگەڕێتەوە بۆ کۆمەڵی ئیخوان موسلمین (برایانی موسڵمان/ الاخوان المسلمون). ئەو کۆمەڵەیە هەر لە 25/11/1946 بارەگایەکی سەرەکییان لە فەڵەستین کردەوە، هەرچەندە پێشتر بارەگایەکیان لە قودس لە ساڵی 1945 کردبووەوە؛ واتە سێ ساڵ پێش دروستبوونی دەوڵەتی جوولەکە. ئەودەم لە ڕێگەی کەتائیبی شەهید قەسام کە باڵی چەکداری کۆمەڵەکە بوو لە فەڵەستین لە

سەردەمی پێشەوای کۆمەڵەکە، حەسەن بەننا، دژی دروستبوونی دەوڵەتی جوولەکە شەڕیان دەکرد. ئێستایش حەماس باڵە چەکدارەکەی هەر بەو ناوەوە ناو ناوەتەوە.

دوای دروستبوونی دەوڵەتی ئیسرائیل، کۆمەڵەی برایانی موسڵمان هەڵمەتی چەکدارانەیان لە دژی دەوڵەتی جوولەکە نەبووە؛ تەنیا دەستیان بە کاری خێرخوازییەوە گرتبوو تا ساڵی 1987. گرفتی حەماس لەگەڵ ئیسرائیل، سیاسی نییە، یان باوەڕ و ئایین نییە. وەک خۆیان باسی لێوە دەکەن: گرفتیان ململانێیە لەسەر بوون نەک لەسەر سنوور؛ فەڵەستینیش تەنیا لە ڕێگەی خەباتی چەکدارییەوە ڕزگار دەکرێ نەک شتێکی دی.

بزووتنەوەی حەماسی فەڵەستین هەر لە ساڵی 2001 لەلایەن زیاتر لە 70 دەوڵەتی دونیا بە گرووپێکی تیرۆریست ناوزەد و پۆلێن کراوە، کە 62 دەوڵەتیان ڕۆژاوایین و لەناویاندا هەرسێ دەوڵەتەکەی خاوەن ڤیتۆی تێدایە کە بریتانیا و فەڕەنسا و ئەمریکایە. ئێستا ئەو بزووتنەوەیە لە جەنگێکی توندایە لەگەڵ ئیسرائیل و نۆ مانگی ڕەبەقیشی تێ پەڕاند. دوای ئەوەی ئیسرائیل ئامانجەکانی خۆی بەدی هێنا و پێشێلی چەندان ڕێسای یاسای نێودەوڵەتی و مرۆییشی کرد و دووچاری بەرهەڵستکارییەکی توندیش بووەوە لەگەڵ حەماس، ئەو دوو لایەنە بەشەڕهاتووە خەریکە دەگەنە بنەمایەک بۆ ڕێککەوتن و وەستاندنی جەنگ؛ چونکە ئیسرائیل پلانی شوێنێکی دیی هەیە، کە ئەویش حزبوڵڵای لوبنانە.

پێویستە ئەو زانیارییەیش بدەین کە لە عێراقیش دوای ڕووخانی ڕژێمی بەعس، دوو جاری دیکە ناوی حەماس لە کردەوەی چەکداری بەکار هاتووە؛ ئەوە بوو هەمان ناو لە ساڵی 2003 لەلایەن گرووپێکی سوننیی چەکدارەوە لە دژی سوپای ئەمریکا خۆیان ئاشکرا کرد و خۆیان بە باڵی چەکداری ئیخوان موسلیمین دەزانی، بەڵام هیچ کات کۆمەڵەی ئیخوان موسلیمین لە عێراق نە دانیپێدانان نە ئەو زانیارییەی پشتڕاست کردەوە و جیاوازییەکی زۆریشیان لە ڕووی پرۆگرام و پەیڕەوەوە لەگەڵ حزبی ئیسلامی هەبوو. کردەوەی چەکداریی ئەو گرووپە لە ناوچەکانی بەغدا و ئەنبار و سەلاحەددین و دیالە و مووسڵ هەبوو، بەڵام پچڕپچڕ. دوایەمین چالاکییان لە مانگی دێسەمبەری 2017 بوو.

هەر ئەو ناوە ئێستا لەلایەن هەندێ ڕەوتی شیعییەوە بەکار دەهێنرێ بە ناوی میحوەری بەرهەڵستکاری لە عێراق دژی ئەمریکا و ئیسرائیل و لەلایەن ئێرانەوە ئاراستە و پشتیوانییان لێ دەکرێ. گرووپە عێراقییەکان ئەمانەن: ڕێکخراوی بەدر، کەتائیبی حزبوڵڵای عێراقی، عەسائیبی ئەهلی هەق، بزووتنەوەی نوجەبا (لیوای چەکداری 112ی ناو حەشدی شەعبییە)، کەتائیبی سەییدوشوهەدا (لیوای چەکداری 114ی ناو حەشدی شەعبییە). کەواتە میحوەری بەرهەڵستکار تەواو لەناو حکوومەتدا جێگەیان هەیە و کاریگەرن و خاوەنی ئەمانەن: وەزیر، بەرپرسی جۆراوجۆر، ئەندامی پەرلەمان، سەرۆکی ئەرکانی هێزەکانی حەشد لەناو وەزارەتی بەرگری و هتد.

ئێستا دەنگۆی ئەوە هەیە کە سەرکردەکانی حەماس بیر لەوە دەکەنەوە کە بەرەو بەغدا بگوێزرێنەوە و وڵاتی قەتەر جێ بهێڵن. یەکەم جار هەواڵەکە لەلایەن ڕۆژنامەی The National لە 24/6/2024 بە زمانی ئینگلیزی بڵاو کرایەوە؛ ئەوان بە مانشێتێکی گەورە نووسیبوویان:

Hamas plans to leave Qatar for Iraq, as pressure from Doha and the US mounts on the group’s political leaders to show greater flexibility in talks for a Gaza

.ceasefire

ڕۆژنامە ئیسرائیلییەکانیش هەمان مانشێتیان بەو مانایە بە شێوەیەکی دی دووپات کردەوە، بۆ نموونە: [Israel National News – Arutz Sheva]

Report: Hamas planning to leave Qatar for Iraq

Hamas planning to leave Qatar due to US pressure; Iran to take responsibility for .Hamas leaders' security

Tziki Brandwine

(Jun 24, 2024, 10:32 PM (GMT+3

ئەمەیش ئەوە دەگەیەنێ کە هەواڵەکە بنەمایەکی دروستی هەیە، بەڵام تا هەنووکە لە واقعدا ئەکتیڤ نەبووە، هەرچەندە زیاتر لە سەرچاوەیەکی میدیایی و چەندان بەرپرس و ئەندام پەرلەمانی عێراق و چەند سەرکردەیەکی باڵای شیعە، بەتایبەت میحوەری بەرهەڵستکاری، ئەو دەنگۆیەیان پشتڕاست کردەوە. بۆ ئەو مەبەستەیش شاندی حەماس بە سەرۆکایەتیی محەمەد ئەلحافی لە ڕۆژی 27/10/2023 بە بانگهێشت لەلایەن ڕەوتە وەلائییەکانی شیعییەوە سەردانی عێراقیان کردووە، ئەویش بە مەبەستی کردنەوەی دوو نووسینگە بۆ حەماس لە بەغدا: بارەگای نوێنەرایەتیی مەکتەبی سیاسی و، نووسینگەی ڕۆژنامەوانیی حەماس. شاندەکەیش هیچ کەسێکیان لە حکوومەتەکەی "سوودانی"ی نەبینیوە، بەڵام بە ئاگاداریی حکوومەتی عێراقی هاتوونەتە ناو وڵات، بەڵام ئەوانەی کە دیداریان لەگەڵدا کردوون ئەمانە بوون: ئەبو فەدەک، ئەمینداری پێشووی حزبوڵڵای عێراق، کە ئێستا سەرۆکی ئەرکانی هێزەکانی حەشدی شەعبیی عێراقە، لەگەڵ سەرۆکی ڕەوتی عەسائیبی ئەهلی هەق. لەوەیش زیاتر سەرچاوەکان باس لەوە دەکەن کە گوایە "ئیسماعییل هەنییە" لەو بارەیەوە لەگەڵ سوودانی گفتوگۆیان کردووە و تێگەیشتن لەو بارەیەوە کراوە و، هەندێ سەرچاوەیش دەڵێن کە گوایە حکوومەتی عێراقی ڕازییە.

ئایا ئەو دەنگۆیانەی گواستنەوەی سەرکردەکانی حەماس بۆ بەغدا ڕاستن؟

پێویستە دوو هەواڵ لە یەکدی جیا بکرێنەوە: هەواڵی گواستنەوەی سەرکردەکانی حەماس بۆ بەغدا، لەگەڵ هەواڵی کردنەوەی بارەگا بۆ حەماس لە بەغدا. دووەمیان دروستترە لە یەکەم؛ هەواڵی یەکەم لەلایەن هەردوو لایەنەوە ڕەت کراوەتەوە، بەڵام بۆ هەواڵی دووەم، کۆمێنت و لێدوان لەسەری نییە. هەر بۆیە پێ دەچێ دووەم، هەواڵێکی دروست بێ و کاری لەسەر بکرێ.

کەواتە تا ئەم ساتە ئەوەندەی کە ئاماژەکانی هەواڵەکە بۆ هاتنی حەماس بۆ بەغدا دروستن- ئەگەرچی لە ڕێگەی کردنەوەی بارەگایشەوە بێت- پێچەوانەکەی ئەوەندە دروست نییە.

دەکرێ لەو بارەیەوە بپرسین، ئەگەر ئەم هەواڵ و دەنگۆیانە ڕاست بێت، هۆکار و پاڵنەرەکانی چین؟

بۆ وەڵامی ئەو پرسیارە دەتوانین چەند ئاماژەیەک بدەین:

- لەسەروو هەموووِیانەوە ئەمریکا خۆیەتی، بۆ ئەوەی گوشار لەسەر حەماس دروست بکات تا بە ڕێککەوتنەکە ڕازی بێ؛ لەسەرووی هەمووو بەندەکانییەوە، ڕزگارکردنی بارمتەکانە.
- برەودان و فراوانکردنی میحوەری بەرهەڵستکاری لە دژی ئەمریکا و ئیسرائیل؛ کە لە ڕووی لۆژیستییەوە ڕەوتە شیعییەکانی سەر بە ئێران ئەرکی بەجێگەیاندنی ئەو بابەتەیان لە ئەستۆیە. ئەودەمیش میحوەری بەرهەڵستکاری تەنیا لە گرووپەکانی شیعەدا جەم نابێ، بەڵکوو سوننەیشی تێکەڵ دەبێ؛ بەڵام تەواو لە بەرژەوەندیی پرۆژەی "أم القرى"ی ئێرانە.
- خودی ئێران کە زۆر پاڵپشتیی ئەو بابەتە دەکات، ئەویش لە پێناو پتەوکردنی بیرۆکەی بەرگری لە ئێران لە دوورەوە؛ بەوەی پشتێنەی بەرگریی نزیک بە قووڵاییی وڵات نەبێتەوە. تەنانەت سەرچاوەکان جەختیان لەسەر ئەوە کردۆتەوە کە ئەو پرۆسەیە: گواستنەوەی سەرکردایەتی یان کردنەوەی بارەگا، کە هەردوو بیرۆکەکە لە بەرژەوەندیی ئێرانە، بە سپۆنسەر و پاراستنی ئاسایشیی خودی ئێران دەبێ؛ ئێرانیش لەو بارەیەوە دڵنیاییی داوەتە حەماس.

هەڵوێستی لایەنە عێراقییەکان لەمەڕ بابەتەکە کۆدەنگ نییە

لەبەر ئەوەی حکوومەتی عێراق لەژێر دوو جۆر لە هەژمووندایە: هەڵوێستی نەرمە و بیرۆکەی کردنەوەی بارەگای لا پەسەندە؛ بەڵام گواستنەوەی سەرکردایەتی بابەتێکی گەلێک ئاڵۆزە. حکوومەتی عێراقی لە لایەک تەنراوە بە ڕەوتە وەلائییە چەکدارەکانی سەر بە ئێران و ڕێژەیەکی زۆر لە ڕەوایەتیی حوکمی لەوانەوە وەرگرتووە؛ لە حکوومەتدان، لە پەرلەمانن، لە هاوپەیمانیی بەڕێوەبردنی دەوڵەتیشدان؛ کەواتە سوودانی بە هیچ شێوەیەک ناتوانێ دژیان بوەستێ. لە لایەکی تریشەوە حکوومەت بەئاشکرا و ڕاستەوخۆ لەژێر هەژموونی ئێراندایە و هەر لەلایەن ئەویشەوە ئاڕاستە دەکرێ؛ بیرۆکەکەیش لە بەرژەوەندیی ئێرانە. کەواتە هەڵوێستی حکوومەتی عێراقی سەبارەت بە بابەتەکە ئەرێنییە.

هەرچی پەیوەندیی بە لایەنە شیعییەکانەوە هەیە، ئەوانیش دوو گرووپن: ئەوانەی کە لە بەرەی بەرهەڵستکاری دژ بە ئیسرائیل و ئەمریکا پۆلێن کراون، بزوێنەری بیرۆکەکەن و لایان پەسەندە. ئەوانی تر لەگەڵ پشتیوانیی حەماسن بەڵام نەک کردنەوەی بارەگا بۆیان لە عێراق، چونکە وا دەبینن کە قەیران و ناسەقامگیری لەگەڵ خۆیدا دەهێنێ و عێراق دەکاتە بەشێک لەو جەنگەی کە ئێستا لە غەززە هەیە. سوننەکان گەرچی خۆیان بە پشتیوانی ڕاستەقینەی حەماس و گەلی فەڵەستین دەزانن، بەڵام بە چاوی گومانەوە دەڕواننە بابەتەکە، چونکە پێیان وایە هاتن و کردنەوەی بارەگا، لە بەرژەوەندیی سوننە و حەماس نییە، ئەوەندەی لە بەرژەوەندیی شیعە و ئێرانە.

کورد لەو نێوەندەدا نیگەرانە، چونکە دڵنیایە لەوەی کە کردنەوەی بارەگای حەماس لە بەغدا، عێراق دەکاتە بەشێک لەو هاوکێشە گرژ و ناسەقامگیرەی کە لە نێوان ئێران و ئەمریکا و ئیسرائیلدایە؛ ئەوەندەی خزمەت بە پرۆژەی ئێران دەکات، تەنانەت ئەوەندە لە بەرژەوەندیی حەماسیشدا نییە. بەڵام تا ئێستا هیچ لێدوانێک لە هیچ بەرپرسێکی هەرێمی کوردستانەوە لەو بارەیەوە ڕانەگەیەنراوە.

کەواتە تەنیا ئەوانەی کە بەدوای بابەتەکەوەن، تەنیا گرووپە پرۆکسییە شیعییەکانی سەر بە ئێرانن.

ئەگەر ئێران بەدوای بیرۆکەکەوە بێت، بەرژەوەندیی تێدا چییە؟

هەمووو سەرەداوەکان ئەو ڕاستییە دەسەلمێنن کە ئێران لەپشت بیرۆکەکەوە وەستاوە، چونکە مەبەستیەتی کە:

- لەبەردەم ڕای گشتیی جیهانی ئیسلامیدا ئەوە بسەلمێنێ کە تەنیا خۆی هەڵگری دروشمی ڕاستەقینەی بەرهەڵستکارییە لە دژی دوژمنانی ئیسلام.
- ئێران مەبەستیەتی کە بەرەی بەرهەڵستکاری لە دژی ئسرائیل و ئەمریکا فراوانتر بکات بە هاتنەناوەوەی حەماس بۆ بەرەی بەرهەڵستکار؛ ئەو کاتە لەبەردەم ڕای گشتیی ئیسلامی تەنیا مۆرکی شیعەگەریی پێوە نامێنێ.
- هێڵی بەرگری لە قووڵاییی ئێران و سەر سنوورەکانی دوور دەخاتەوە و شەڕ و پێکدادانەکان دژ بە ئەمریکا و ئیسرائیل بە گرووپە پرۆکسییەکانی دەکات. ئەمەیش تا ئێستا لەلایەن حەماسەوە پشتڕاست نەکراوەتەوە کە دەبنە بەشێک لەو میحوەرە، بەڵام ئیسماعیل هەنییە لە چاوپێکەوتنێکیدا لەگەڵ تۆڕی میدیاییی ڕووداو لە 1/4/2022 بەم شێوەیە دوا:

ڕووداو: پێتان ناخۆش نییە ئێوەیش ناوتان بچێتە ناو ئەو "فەسائیلانەی" کە لە ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاستدا وەکووو "پرۆکسی"ی ئێران شەڕ دەکەن؟ ئیسماعیل هەنییە: نەخێر ئێمە لە فەڵەستین، جەنگمان لە دژی داگیرکاریی زایۆنیزمی ئیسرائیلە و لەگەڵ هیچ دەوڵەتێک نەچووینەتە سەنگەرەوە لە دژی دەوڵەتێکی دیکە. لە هیچ میحوەرێکدا نین لە دژی میحوەرێکی دیکەی ناوچەکە.

- لە ڕێگەی هێزە پرۆکسییەکانییەوە دەتوانێ هەژموونی خۆی لە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست زیاتر بکات و ئەمریکا ناچار بکات لەگەڵیدا ڕێک بکەوێ و سزاکانی لەسەر هەڵبگرێ و جارێکی دی بگەڕێنەوە بۆ ڕێککەوتننامەی ئەتۆمی، کە هەر گەڕانەوەیەک بۆ ڕێککەوتننامە ئەتۆمییەکە لە ڕووی سزاکانەوە لە بەرژەوەندیی ئێرانە و هەڵوێستی دەوڵەتانی ڕۆژاواییش سەبارەت بە چۆنێتیی مامەڵەیان لەگەڵ ئێران پەرت دەکات، ئەویش لە بەرژەوەندیی ئێرانە.
- ئێران لای ڕۆشنە کە ئەمڕۆ بێت یان سبەی، پێکدادان لەگەڵ ئەمریکا و ئیسرائیل ڕوو دەدات؛ سەرەداوەکانی هاوکێشەکەیش تا دێ ڕوونتر بەدەردەکەون. ئەوەیش لای ئێران سەلمێنراوە کە ئەمریکا لە پارسەنگی سزاکان لە دژی، بێهیوا بووە و خەریکن هەنگاوی تر دەنێن، ئەویش لە ڕێگەی پەڕوباڵکردنی کۆماری ئیسلامیی ئێرانەوە لە گرووپە پرۆکسییەکانی لە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست؛ ئەویش لە دوو بەرەی سەرەکییەوە دەست پێ دەکات: لوبنان بە لێدانی حزبوڵڵا و، عێراق بە دوورخستنەوە و کەمکردنەوەی هەژموونی ئێران بەسەرییەوە. ئەوەیش پێداچوونەوە و پلانی نوێی دەوێت بۆ سەرلەنوێ داڕشتنەوەی پرۆسەی سیاسی لە عێراق. ئێران وا دەبینێ کە ئەمریکا دەستی بە هەنگاوەکانی کردووە لە دژی.
- دەرکردنی کارتی گوشاری حەماس دەرهەق بە ئیسرائیل لە دەستی دەوڵەتانی کەنداو.

پێ دەچێ ئێران خۆی بۆ جەنگ ئامادە بکات؟

وەڵامەکە "بەڵێ"یە، بەڵام ئەو جەنگە نییە کە لەسەر ئاستی ئێران و ئەمریکا، یان ئیسرائیل و ئێران ڕوو دەدا، بەڵکوو جەنگەکە سنووردارە و ڕاستەوخۆ نییە لەگەڵ ئێران؛ لەپێشینەیان جەنگی حزبوڵڵا و ئیسرائیلە. ئەمریکا و دەوڵەتانی ئەورووپا گڵۆپی سەوزیان بۆ جەنگێکی سنووردار بۆ ئیسرائیل لە دژی حزبوڵڵا

هەڵکردووە و هەوڵی تەواویش دەدەن کە نەهێڵن ئێران یان گرووپە پرۆکسییەکانی سەر بە ئێران بخزێنە ناوی، تا ئەو جەنگە فراوانتر نەبێ و گرژییەکانی بەرەو ناوچەکانی تر هەڵنەکشێ. کەواتە ئەمریکا لەسەر دوو ئاست جەنگەکە بەڕێوە دەبات: لەسەر ئاستی لوبنان، لەسەر ئاستی عێراق. بەڵام لەم قۆناغەدا بە هیچ شێوەیەک بێجگە لە تەمێکردن دەست بۆ حووسییەکان نابەن. **هێنانی حەماسیش بۆ عێراق تەنیا بۆ مەبەستی فراوانکردن و تۆکمەکردنی بەرەی بەرهەڵستکارییە دژ بە ئیسرائیل و ئەمریکا. سەرچاوەکان ئەوەیش دووپات دەکەنەوە کە هەمان بیرۆکە بۆ کردنەوەی بارەگا بۆ حووسییەکان لە عێراق هەیە؛ بەمەیش عێراق تەواو تێوە دەگلێ.**

بەڵام پرسیارەکە ئەوەیە: ئایا جەنگی سنووردار دژ بە حزبوڵڵا چی دەگەیەنێ؟

کرۆکی جەنگەکە بۆ وەدەرنانی هێزەکانی حزبوڵڵایە لە باشوور و سەر سنوورەکانی ئیسرائیل تا دوای ڕووباری لیتانی لە باشووری لوبنان. ئەمەیش بیرۆکەیەکی ئاسایشی نەتەوەییی ئیسرائیلە هەر لە ساڵی 1948. ئیسرائیل ئامادەباشیی بۆ ئەو شەڕە کردووە و بە درێژاییی 10کم سنوورەکانی خۆی لەگەڵ لوبنان لە دانیشتووانی چۆڵ کردووە، کە ژمارەیان زیاترە لە 80 هەزار کەس. لە بەری ئیسرائیل 5 فیرقەی سەربازی لە حاڵەتی ئامادەباشیدان لە بەرانبەر 6 کەتیبەی هێزەکانی حزبوڵڵا. ئەو ڕووبەرەی کە ئیسرائیل دەیەوێ بە هێزەکانی حزبوڵڵای چۆڵ بکات تا ڕووباری لیتانی 30 کم بە قووڵاییی ناو لوبنان لە سنووری ئیسرائیلەوە و درێژیەکەیشی زیاترە لە 40 کم. کەواتە ئیسرائیل مەبەستیەتی زیاتر لە 1300 کم دووجا لە باشووری لوبنان لە چەکی هێزەکانی حزبوڵڵا داڕنێ، تا مەترسییەکانی ئاسایشی نەتەوەییی خۆی بەهێز بکات. لە شوێن چەکدارانی هێزەکانی حزبوڵڵا، سەربازی لوبنانی و فەڕەنسی لەو ناوچەیە جێگیر دەکرێن و لە بەری ئیسرائیلیش هێزی ئەمریکی.

ئەو پلانەیش لەلایەن ئەمریکاوە داڕێژراوە بۆ جێبەجێکردنی بڕیاری 1701ی نەتەوە یەکگرتووەکان بۆ ئەو مەبەستە. چەندان جار بۆ ئەو مەبەستە نوێنەری سەرۆکی ئەمریکا، ئامۆس هوکشتاین، چۆتە لوبنان و ئیسرائیل، بەڵام لەلایەن حزبوڵڵا ڕەت کراوەتەوە؛ ئێستایش هیچ ڕێگەچارەیەک نەماوە بێجگە لە جەنگ. بەڵام جەنگەکە ئەم ئامانجە دیاریکراوانەی هەیە و جەنگێکی کراوە نییە، کە بریتین لە: زانینی توانای حزبوڵڵا و لەناوبردنی، وەدەرنانی چەکدارانی حزبوڵڵا بۆ دوای سنووری ڕووباری لیتانی، بەکێشەکردنی حزبوڵڵا لەناو لوبنان بەوەی کە هۆکاری ناسەقامگیری و ئاشوب و وێرانکردنی وڵاتە (چونکە لەو جەنگەدا تەواوی ژێرخانی لوبنانیش دەکەوێتە بەر هێرش و مەترسی و بۆردوومان)، هاتنەناوەوەی هێزی نێودەوڵەتی، بەتایبەت فەڕەنسی، دەستێوەردانی نێودەوڵەتی بە مەبەستی چارەسەرکردنی قەیرانی لوبنان کە یەکێک لە مەرجەکانی داماڵینی چەک دەبێت لە حزبوڵڵا؛ بەو هەنگاوەیش هەژموونی ئێران لە ناوچەکە بەرەو لاوازی دەچێت.

هەرێمی کوردستان لە پەرچەکرداری ئەو جەنگە لەلایەن گرووپە وەلائییەکان دەکرێتە ئامانج، بەڵام وەک بەرەی جەنگ ئەگەر هاوسەنگی بپارێزێ، تێوە ناگلێ، چونکە ئەمریکا و دەوڵەتانی ئەورووپا لە هەوڵی ئەوەدا دەبن تەشەنە نەکات و بەر بە تێوەگلانی ئێران و گرووپە وەلائییەکانی دەگرن. بەڵام پێویستە هەرێم بەرژەوەندییەکانی ئێران لەبەرچاو بگرێ و لەگەڵ بەغداش لە پەیوەندیی باشدا بێ و بگاتە ڕێککەوتن، تا

ئەزموونی پێشوو دووبارە نەبێتەوە.

لە لایەکی ترەوە دەکرێ ئەو پرسیارە بکەین کە، ئایا ئەمریکا بەو بیرۆکەیە نیگەران نییە؟

بەپێچەوانەوە ئەمریکا لەو بارەیەوە سوودمەندە، چونکە:

- گواستنەوەی سەرکردەکانی حەماس لە قەتەرەوە بۆ بەغدا، ئاماژەیە بۆ سەرکەوتنی گوشارەکانی دەرهەق بە حەماس؛ بەوەی ئەگەر بە مەرجەکانی ڕازی نەبێ، لە قەتەر دەردەکرێ.
- دەبێتە هۆی دوورکەوتنەوەی حەماس لە قووڵایی پشتیوانیی دەوڵەتانی سوننی؛ چونکە ئەوکات حەماس وەک گرووپێکی پرۆکسیی سەر بە ئێران مامەڵەی لەگەڵ دەکرێ و هیچی تر و، لێدانیشی لە هەر شوێنێک بێت ئاسانتر دەبێت؛ بەتایبەت چۆن ئەمریکا هێرش دەکاتە سەر گرووپێکی شیعی، هەر ئاوایش هێرش دەکاتە سەر بارەگاکانی حەماس لە عێراق.
- هەر نزیکبوونەوەیەکی زیاتری حەماس و بوون بە گرووپێکی پرۆکسی بۆ ئێران، حەماس دەخاتە بەرەی دژ بەو دەوڵەتانەی کە لە ململانێی ڕاستەقینەدان دژ بە هەژموونی ئێران لە ناوچەکە، وەک: ئەمریکا، ئیسرائیل، تورکیا، دەوڵەتانی کەنداو و چەندان دەوڵەتی تری ئیسلامی.

با پرسیارەکە نزیکتر بکەینەوە: ئایا ئەو گواستنەوەیە لە بەرژەوەندیی خودی حەماسە؟

بێ گومان نەخێر، چونکە هەر هاتنێکی حەماس بۆ عێراق لە بەرژەوەندیی ئێران تەواو دەبێ و تا دی زیاتر لە قووڵایی جیهانی سوننە دوور دەکەوێتەوە و پشتیوانییەکانی کەم دەبنەوە؛ بگرە بەهۆی نزیکبوونەوەی لە ئێران دوژمنانیشی زێتر دەبن و ئەودەم لە ئێستا زیاتر گەمارۆی دەخرێتە سەر و جووڵە دیپلۆماسییەکانیشی نامێنن و کارئاسانییشی لەلایەن دەوڵەتانی ناوچەکەوە بۆ ناکرێ، چونکە وەک ڕەوتێکی وەلائیی سەر بە ئێران مامەڵەی لەگەڵ دەکرێ و هیچی تر. ئەمە بێجگە لەوەی کە گوزەران لە غەززە دووچاری تراژیدیا دەبێ، چونکە بە گواستنەوەی سەرکردەکانیان لە قەتەرەوە بۆ بەغدا، تەواوی کۆمەکییەکانیان بە گوشاری ئەمریکا لەلایەن قەتەرەوە لێ دەبڕدرێ؛ ئەو دەوڵەتەی کە هەر لەساڵی 2016 تەواوی مووچەی فەرمانبەرانی غەززە لەلایەن ئەوەوە دابین دەکرێ، ئەمە سەرەڕای ئەوەی کە حەماس دووچاری گۆشەگیری دەکات. ئەوان لە قەتەر دەتوانن بەناڕاستەوخۆیی لەگەڵ دونیای ئیسلامی لە پەیوەندیدا بن، بەڵام بەهاتنیان بۆ عێراق ئەو شانسەیان کەمتر دەبێتەوە.

ئەگەر بیرۆکەکە جێبەجێ کرا، ئایا لێکەوتەکانی لەسەر عێراق چی دەبن؟

لە دوای حەماس، دەوڵەتی عێراقی ئەو لایەنەیە کە گەورەترین باج دەدات؛ هیچ سوودێکی دیپلۆماسی و سیاسی و فەرهەنگی و ئابووری و سەربازیی چنگ ناکەوێ، چونکە پارسەنگەکەی بەم شێوەیە:

- هەڵوێستی نیشتمانیی عێراقی بەرانبەر حەماس و پرسی فەڵەستین، پەرت دەکات. ئەو پەرتبوونەیش لە ئەرزی واقع کاردانەوەی لێ دەکەوێتەوە، بەتایبەت لەلایەن ئەو ڕەوتە پرۆکسییانەی کە پشتیوانی لە پرۆسەکە دەکەن.
- زۆربوونی چالاکیی هەواڵگریی دەوڵەتان لە عێراق و تیرۆر؛ بەتایبەت هەواڵگریی دەوڵەتانی وەک

ئەمریکا و ئیسرائیل و ئیران و تورکیا. ئەمەیش پێکدادانی هەواڵگریی لێ دەکەوێتەوە و وڵات دووچاری ناسەقامگیری دەکات.

- کردنەوەی چەندان سەربازگەی ڕاهێنان بۆ حەماس لەلایەن ئێران و حکوومەتی عێراقەوە؛ ئەوەیش دەبێتە مایەی ئەوەی کە حەماس دەکاتە گرووپێکی پرۆکسیی ئێران و زۆر لە یەکتر نزیکتر دەبنەوە و ئەجێندای ئێران بەسەر حەماسەوە هەژموون پەیدا دەکا. ئەو بەبارەگاکردنەیش حەماس وا لێ دەکات کە بەئاسانی لەلایەن ئەمریکا و ئیسرائیلەوە بەئامانج بگیرێ؛ ئەودەمیش پێشێلکردنی سەروەریی دەوڵەتی عێراقی لێ دەکەوێتەوە و هەمان ئەزموونی سووریا لێرە دووبارە دەبێتەوە و وڵات دەکاتە فەزایەکی کراوەی ململانێ و پێکدادان.
- ئەو پرۆسەیە زیاتر عێراق لەسەر ئاستی نێودەوڵەتی و ناوچەیی گۆشەگیر دەکات؛ دووریش نییە عێراق بگێڕێتەوە بۆ ژێر بەندی حەوتەمی میساقی نەتەوە یەکگرتووەکان و ویسایەی نێودەوڵەتی.
- حەماس لەلایەن زیاتر لە 70 دەوڵەتی ڕۆژاوایی، هەر لە ساڵی 2001وە، بزووتنەوەی حەماسیان وەک گرووپێکی تیرۆریستی ئەژمار کردووە، ئەو دەوڵەتانەیش کاریگەرن لەسەر ناوەندەکانی دروستکردنی بڕیاری نێودەوڵەتی، بە سێ دەوڵەتە خاوەن ڤیتۆکەیشەوە. بوونی حەماس لە عێراق، "ئەو وڵاتە دەخاتە ڕیزی ئەو دەوڵەتانەی کە پشتیوانیی تیرۆر دەکات"، ئەوەیش عێراق دووچاری چەندان جۆر لە گەمارۆی ئابووری، سیاسی، دیبلۆماسی و سەربازیی دەکاتەوە.
- قووڵکردنەوەی ناکۆکییەکانی نێوان عێراق و ئەمریکا و دەوڵەتانی ئەورووپی؛ چونکە بەو هەنگاوە عێراق زیاتر دەچێتە ناو میحوەری بەرهەڵستکاریی دژ بە ئەمریکا و ئیسرائیل.
- شانسەکانی سوودانی لە پشتیوانیی ئەمریکا و ئەو لایەنانەی عێراقی کە لەگەڵ بیرۆکەکە نین کەم دەکاتەوە؛ چونکە ئەو هەنگاوەی حکوومەتی عێراقی وا لە سوودانی دەکات کە گەمەیەکی مەترسیدار بکات و بەفەرمی عێراق لە میحوەری بەرهەڵستکاری نزیکتر دەکاتەوە و عێراق دەبێتە گۆڕەپانی پاکتاوکردنی سیاسی.
- هەنگاوەکان بۆ لەقاڵبدانی حکوومەتی عێراقی و کەسایەتییە سیاسییەکانی لەلایەن ئەمریکا و ئەورووپاوە ئەکتیڤتر دەکرێن؛ بۆ نموونە ئەو پرۆژەیەی کە لەلایەن سیناتۆری ئەمریکی لە حزبی کۆماری، "مایک واڵتز"ەوە پێشکەش بە کۆنگرێس کراوە، کە تیایدا پۆلێنی سەرکردەکانی عێراق دەکات کە تا چەند بوونەتە میکانیزمێک بۆ هەژموونی ئێرانی لە عێراق، ئەویش لەسەر هەرسێ دەسەڵاتەکە؛ لەناویشیاندا دامەزراوەی دادوەری، بە سەرۆک و ئەندامەکانییەوە.
- تێوەگلاندنی کورد و سوننە لە ململانێیەک کە تێیدا براوە نین و سوودیان پێ ناگەیەنێ لە عێراق؛ چونکە نیشتەجێکردنیان زیاتر دەکەوێتە ناوچەکانی سوننەنشین و ناوچە جێناکۆکەکان، بەتایبەت بارەگاکانی مەشق و ڕاهێنانی حەماس، تا لە کاتی هێرش و بۆردوومان زیاتر ناوچە سوننی و کوردییەکان دووچاری زەرەر ببن.

هەرچی پەیوەستە بە هەرێمی کوردستانەوە لەو بارەیەوە، دەکرێ بڵێین:

- کاریگەرییە نەرێنییەکانی دژ بە هەرێم تەنیا لە دوو ڕووەوەیە: نیشتەجێکردنیان لە ناوچە جێناکۆکەکان و کردنەوەی بارەگای مەشق و ڕاهێنان بۆیان و نیشتەجێکردنیان لەو ناوچانە کە دواتر گرفتی گۆڕینی دیمۆگرافیای لێ دەکەوێتەوە. لە لایەکی ترەوە ترس لەوە هەیە کە هەمان ئەزموونی موجاهیدینی خەلقی ئێران دژ بە کورد دووبارە ببێتەوە و لەلایەن ئێران و گرووپە

پرۆکسییەکانییەوە ئاڕاستە بکرێن.

- گوتاری سیاسیی هەرێمی کوردستان دەبێ بەو ئاڕاستەیە بێت کە کردنەوەی بارەگا بۆ حەماس، زیاتر لەوەی ئێستا عێراق دەکاتە بەشێک لەو ململانێ توندەی کە لە ناوچەکە هەیە و پەیوەندییەکانی وڵات لەگەڵ ئەمریکا و دەوڵەتانی ئەوروپی دووچاری قەیران دەکات، بەڵام زەرەری بۆ ناو هەرێم بەدوور دەزانرێ. ئەگەر حکوومەتی عێراقیش سوورە لەسەر ئەوەی بارەگایان بۆ بکاتەوە، با بارەگاکە لە پایتەخت بێ و لەسەر بنەمای ڕێککەوتنێکی سیاسی-نیشتمانی بێت، نەک هاوتەریب لەگەڵ سیاسەتی گرووپە وەلائییەکانی سەر بە ئێران.
- دەکرێ هەرێمی کوردستان لەو پرۆسەیە سوودمەند بێ، چونکە پارسەنگەکەی ناسەقامگیری و چوونەناو میحوەری بەرهەڵستکارییە لەلایەن عێراقەوە؛ ئەمەیش زیاتر کورد لە ئەمریکا و دەوڵەتانی ئەوروپا نزیکتر دەکاتەوە. بەڵام ئەوەی کە لێرە گرنگە ئەوەیە کە هەرێم دەبێ لەسەر ئاستی عێراق و دەوڵەتانی ناوچەکە و دونیا، هاوسەنگیی خۆی بپارێزێ.
- لە کاتی هەڵگیرسانی جەنگ لە نێوان حزبوڵڵا و ئیسرائیل، هەرێمی کوردستان پریشکی زۆری بەرناکەوێ، تەنیا پەرچەکردار نەبێ؛ بەڵام نابێ بخزێ و تێوە بگلێ؛ دەبێ بێلایەن و هاوسەنگی بپارێزێ، چونکە ئەو جەنگە ئاماژەی سەوزی لەلایەن ئەمریکا و ئەوروپاوە بۆ ئیسرائیل هەڵکراوە، ئەویش بەو مەرجەی کە جەنگەکە لەلایەن ئیسرائیلەوە سنووردار بێ و هەڵکشان تێیدا ڕوو نەدات. بەڵام لە بەرانبەردا ئێران مەبەستی هەڵکشانی هەیە تا حزبوڵڵا لە شکست قوتار بکات.